

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Erja Kokki-Nyberg

Lelupäivä tukemassa varhaiskasvatuk- sen kestäväen kehityksen pedagogiik- kaa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

10.4.2019

Tekijä Otsikko	Erja Kokki-Nyberg Lelupäivä tukemassa varhaiskasvatuksen kestävästä kehityksen pedagogiikkaa
Sivumäärä Aika	32 sivua + 2 liitettä 10.4.2019
Tutkinto	sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaaliala tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaaliala tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	lehtori Seija Mäenpää lehtori Sylvia Hakari
<p>Lelupäivä, päivä jolloin lapsi voi tuoda oman lelun päiväkotiin, on ollut yleinen käytännöksi päiväkotien varhaiskasvatuksessa. Aiheesta on käyty keskustelua julkisuudessa ja sitä on jonkin verran tutkittu eri näkökulmista. Esille on noussut muun muassa lelupäivän pedagoginen sisältö. Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tarkastella lelupäivää ilmiönä sekä kehittää sen pedagogiikkaa osana varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria.</p> <p>Työlläni halusin myös antaa kasvattajille uusia näkökulmia tarkastella varhaiskasvatukseen juurtunutta käytännettä. Työssäni kehitin lelupäivän teemalliseen ja toiminnalliseen suuntaan lähestymällä sitä lapsille läheisen asian lelun kautta. Halusin myös selvittää, tukivatko valitsemani toimintatavat lelupäivän pedagogiikan kehittämistä. Toteutin opinnäytetyöni yhteistyössä helsinkiläisen päiväkodin kanssa.</p> <p>Opinnäytetyöni oli toiminnallinen lyhyt viiden työpajan projekti, joka oli suunnattu viisivuotiaille lapsille. Projektin teemana olivat kestävä kehitys ja kuluttajakasvatus. Tietoperustana käytin kestävästä kehityksestä, kuluttajakasvatuksesta sekä lapsen kehitykseen liittyvää teoretietoa sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista nostettuja osallisuus ja yhteisöllisyys käsitteitä.</p> <p>Työpajatoimintaa dokumentoitiin ja projektin lopussa materiaalista koottiin kuvakooste päiväkodin seinälle. Toimintaa arvioitiin työpajatoiminnan aikana sekä jälkepäin dokumenttien avulla. Arviointia varten kerättiin myös palautetta lapsilta, henkilökunnalta sekä lasten vanhemmilta.</p> <p>Uusi tapa toteuttaa lelupäivä työpajoina ja tuoda siihen kestävästä kehityksen sekä kuluttamisen teemat sai hyvän vastaanoton. Lapset kiinnostuivat ja innostuivat teemoista itselle tärkeän ja läheisen asian kautta. Vanhemmat suhtautuivat positiivisesti teemojen esille nostamiseen ja projektin tuomat asiat olivat olleet keskustelun aiheina myös kodeissa. Työyhteisössä koettiin tervetulleena uusi näkökulma ja tapa lelupäivän toteuttamiseen. Pedagogiikan kehittämiseen ja olemassa olevien käytänteiden tarkasteluun sekä kehittämiseen suhtauduttiin positiivisesti.</p>	
Avainsanat	varhaiskasvatus, kestävä kehitys, lelupäivä

Author(s) Title	Erja Kokki-Nyberg Bring-Your-Own-Toy Day and sustainable development pedagogy in early childhood education
Number of Pages Date	32 pages + 2 appendices 10 April 2019
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructor(s)	Seija Mäenpää, Lecturer Sylvia Hakari, Lecturer
<p>Bring-Your-Own-Toy (BYOT) day is a day when children can bring their own toy to day care center. It has been a common habit in day care centers' weekly program for quite a long time. There has been much discussion about this subject, for example, about the pedagogical perspective of the BYOT day. The purpose of this thesis was to analyze the BYOT day from a pedagogical angle, as a meaningful part of childhood education.</p> <p>In this thesis the BYOT day pedagogy was developed to a more functional and thematic direction from the point of the toy. The aim was also to study the pedagogy of early childhood education to determine whether the selected measures supported the development of the BYOT day pedagogy. The partner of cooperation in this thesis was a day care center in Helsinki.</p> <p>A short workshop was prepared and held for project to five-year-old children. The themes of this workshop were sustainable development and consumption education. The theoretical framework was sustainable development, consumption education, the theory of child's development and concepts of participation and communality.</p> <p>Documentation was an important part of this workshop. I also held a presentation concerning the workshop. The workshop was assessed during and after the workshop by collecting feedback from children, other educators and parents. According to the feedback, children liked this new thematic way to arrange the BYOT. The workshop dealt with subjects that were important to them. Parents responded positively, and they thought that it is important to raise awareness about such themes. Inside the work community other educators thought, that it is important to develop pedagogy and old structures in early childhood education.</p>	
Keywords	early childhood education, sustainable development, own toy day

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön lähtökohtana lelopäivän kehittäminen	3
2.1	Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ohjaavat asiakirjat	3
2.2	Lelopäivä varhaiskasvatusympäristössä	3
3	Opinnäytetyön kehittämistehtävä	7
3.1	Lelopäivä osaksi kestävän kehityksen pedagogiikkaa	7
3.2	Toimintaympäristön ja kohderyhmän esittely	8
4	Kehittämistehtävään liittyvät käsitteet ja sitä tukevat teoriat	9
4.1	Ympäristökasvatus ja kestävän kehityksen kasvatus	9
4.2	Sosiaalisesti kestävä kehitys	9
4.3	Kuluttujakasvatus	10
4.4	Osallisuus ja yhteisöllisyys	11
4.5	Leikki ja lelut	11
4.6	Viisivuotiaan lapsen kehitys	12
5	Projektin suunnittelu	15
5.1	Toimintatavat ja menetelmät	15
5.2	Toiminnan tavoitteet ja osallistujat	16
6	Työpajojen toteutus	17
6.1	Hylätyt lelut	17
6.2	Lelujen uusi elämä	19
6.3	Rojupöhö - draamaa	21
6.4	Kuvasarjan tekeminen	22
6.5	Projektin esittely	24
6.6	Työpajojen arviointi	26
7	Pohdinta	28
	Lähteet	31
	Liitteet	
	Liite 1. Projektitiedote lasten vanhemmille	
	Liite 2. Kuvaus- ja julkaisulupa	

1 Johdanto

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka aiheena on päiväkodin toimintakulttuuriin jo kauan kuulunut lelupäivä ja sen pedagoginen kehittäminen kestävästä kehityksen ja kuluttajakasvatuksen näkökulmasta. Tuon opinnäytetyössäni kestävästä kehityksen ja kuluttajaksi kasvamisen teemat lähelle lasta kytkemällä ne toiminnallisiksi menetelmiksi lelupäivään. Toteutan opinnäytetyössäni viidestä työpajasta koostuvan projektin, jossa lasten kotoa tuomat rikkiäiset tai hylätyt lelut kytetään teemoihin toiminnallisilla menetelmillä.

Opinnäytetyöni tavoitteena on tuoda uusia ideoita ja innostusta lelupäivän kehittämiseen ja toteutukseen sekä uusia tapoja käsitellä kestävästä kehityksen ja kulutuskasvatuksen teemoja. Tavoitteenani on synnyttää arvokeskustelua kestävästä kehityksestä ja kuluttamisesta omassa työyhteisössäni, sekä kodeissa lasten ja vanhempien kesken. Opinnäytetyöni tavoitteena on myös kannustaa kasvattajia tarkastelemaan varhaiskasvatuksen rakenteita ja pedagogiikkaa ennakkoluulottomasti, sekä kannustaa kokeilemaan uusia tapoja tehdä asioita.

Kiinnostus lelupäivän pedagogiikan käsittelyyn heräsi törmättyäni sosiaalisen median foorumeissa erilaisiin mielipiteisiin koskien lelupäivän järjestämistä ja sen sisältöä niin alan ammattilaisten kuin myös lasten ja heidän vanhempien parissa. Kiinnostuin aiheesta myös oman lastentarhanopettajan työni näkökulmasta. Halusin tehdä opinnäytetyöni aiheesta, joka on käytännön läheinen ja jonka pedagogiikkaa halusin tarkastella lähemmin. Valitsin toiminnallisen opinnäytetyön, koska se on työelämälähtöinen ja siinä yhdistyvät käytännön toteutus ja raportointi (Vilka & Airaksinen 2003: 9.) Tavoitteeni oli, että voin tehdä opinnäytetyöni yhteistyössä työnantajani kanssa. Pysin siihen, että opinnäytetyölläni voin kehittää työyhteisössäni toteutettavaa varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa sekä omaa työtäni lastentarhanopettajana. Käytän opinnäytetyössäni nimeä lastentarhanopettaja, vaikka nimike muuttui keväällä 2019 varhaiskasvatuksen opettajaksi.

Itkua, raivareita ja kilpavarustelua - lasten omat lelut lietsovat kateutta päiväkodeissa – uutisessa (Yle 2014) otetaan esille erilaisia näkökulmia lelupäivä -käytänteeseen ja sen lieveilmiöihin. Uutiseen haastatellun Lastentarhanopettajaliiton puheenjohtajan Anne Liimolan mielestä on hyvä, että asioita otetaan esille ja niistä keskustellaan. Hänen mielestään vanhoja käytänteitä kannattaa aina miettiä ja kyseenalaistaa. Lukemani uutinen

(Yle 2014) herätti minut pohtimaan lelupäivää päiväkodin käytänteenä sekä sen sisältöä ja pedagogiikkaa tarkemmin.

Suunnan opinnäytetyön sisällön suunnitteluun antoi lukemani blogiteksti (Kuka kasv@ttaa ketä? 2016) ja siinä esitetty kysymys. Tekstissä lastentarhanopettajilta toivottiin pedagogisen näkökulman tuomista lelupäivään ja suunnittelemaan lelupäiviä esimerkiksi erilaisten teemojen mukaan. Lastentarhanopettajalla on velvollisuus tuoda pedagogiikkaa myös lelupäivään, koska heillä on päiväkodissa pedagoginen vastuu. Lastentarhanopettaja, millaisen lelupäivän sinä suunnittelisit? (Kuka kasv@ttaa ketä? 2016.)

Kiinnostuin liittämään kestävän kehityksen ja kuluttamisen teemat opinnäytetyöhöni luetuani Marjo Hakolan (Hakola 2013) tutkielman, Lelut, leikit ja lasten kulutuspuhe. Kuluttaminen näkyy päiväkodissa muun muassa lelupäivässä. Kuluttajakasvatuksessa korostuu piilovaikuttaminen ja mallioppiminen esimerkin kautta. Päiväkodeissa kasvatetaan lapsia arvostamaan ja kohtelemaan tavaroita hyvin. Kasvatuksessa pyritään vaalimaan kestävän kehityksen arvoja ja periaatteita. Päiväkodin ja kotien arvot voivat olla ristiriidassa, jos kodeissa suositaan kertakäyttökulttuuria ja päiväkodeissa taas pyritään vaalimaan kestävän kehityksen periaatteita (Hakola 2013: 70.)

2 Opinnäytetyön lähtökohtana lelupäivän kehittäminen

2.1 Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ohjaavat asiakirjat

Varhaiskasvatus muodostuu lapsen suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamasta kokonaisuudesta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki. Opetushallitus n.d.). Laki velvoittaa laatimaan jokaiselle päiväkodissa varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelman lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi. Suunnitelma on laadittava myös perhepäivähoidossa. Lain mukaan varhaiskasvatusta ohjaa asiantuntijana Opetushallitus. Opetushallitus päätti lokakuussa 2016 uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Paikallisesti varhaiskasvatuksen järjestäjät ottivat uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet käyttöön 1.8.2017. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden rooli on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista sekä kehittämistä. Niiden tarkoituksena on varmistaa laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen koko maassa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittelevät varhaiskasvatuksen keskeiset tavoitteet ja sisällöt. Niissä määrätään varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä sekä monialaisesta yhteistyöstä. Perusteet määräävät myös jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoitossa olevalle lapselle laadittavasta varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. Varhaiskasvatussuunnitelma turvaa jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle oikeuden saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelman tavoitteet asetetaan varhaiskasvatuksen pedagogiselle toiminnalle (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016).

2.2 Lelupäivä varhaiskasvatusympäristössä

Kaisa Leena Matilainen käsittelee tutkielmassaan, Mikä lelupäivä? Lelupäiväkäytänteet päiväkodissa (Matilainen 2014) lelupäivää yhtenä melko yleisenä käytäntönä päiväkodissa. Hänen tutkimuksensa tarkoituksena on ollut kiinnittää huomiota lelupäivään osana päiväkotien toimintakulttuuria ja leikkiä. Laadullisessa tutkimuksessa keskityttiin erityisesti lastentarhanopettajien näkemyksiin ja kokemuksiin lelupäivästä. Matilainen tarkasteli tutkimuksessaan myös lelukulttuurin ilmentymistä lelupäivän valossa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että lelupäivän käytännöntoteutuksessa oli paljon sääntöjä ja rajoituksia, jotka liittyivät lasten mukanaan tuomiin leluihin sekä lelupäivän toteutukseen liittyvään

päätöksentekoon. Lastentarhanopettajien kokemukset lelupäivästä olivat pääasiassa positiivisia, mikä oli ristiriidassa julkisuudessa esitettyyn kritiikkiin. Tutkimuksen tuloksissa viitattiin lelupäivän teemalliseen toteutukseen. Opinnäytetyössäni tartun tähän ja toteutan lelupäivään liittyvän projektin, jonka teemana ovat kestävä kehitys ja kuluttaminen.

Piia Roos on väitöskirjassaan, Lasten kerrontaa päiväkotiarjesta (Roos 2015) nostanut lasten ääntä kuuluville. Tutkimuksessa on haastateltu 4-6 – vuotiaita lapsia ja tutkimusta on täydennetty heidän tekemillään piirroksilla. Lasten päiväkotiarjesta korostui ystävien ja leikin merkitys (Roos 2015: 114). Lasten kertomusten mukaan aikuiset olivat lähinnä toiminnan järjestäjiä ja järjestyksen ylläpitäjiä (mts. 158). Tutkimuksen ja myös omien kokemusteni perusteella keskeisintä ja tärkeintä lapsille päivän aikana ovat leikki ja ystävät. Päiväkodin toiminta muodostuu rakenteista. Lapset kokivat mahdollisuutensa vaikuttaa rakenteisiin vähäisiksi. (mts. 163). Tutkimus herättää kysymyksen lapsen osallisuudesta ja vaikuttamismahdollisuuksista. Arjen rakenteet on luotu aikuislähtöisesti ja siksi on tärkeää, että rakenteita ja käytänteitä pohditaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) korostetaan lapsen osallisuutta ja sen huomioimista varhaiskasvatuksen sisältöjen ja toteutuksen suunnittelussa.

Elina Paju on etnografisessa tutkimuksessaan Lasten arjen ainekset (Paju 2013) tutkinut toimijuutta päiväkodissa. Toimijuus päiväkodissa saatetaan käsittää erityiseksi lasten toimijuudeksi ja lasten vaikutusmahdollisuuksiksi päivähoidossa. Tämä vahvistaa suhtautumistapaa lasten omasta vastuusta kasvatukseensa ja oppimiseensa (Paju 2013: 201.) Tutkimuksessa tarkastellaan päiväkodin tiloja, niiden sisustusta, arjessa käytössä olevia esineitä sekä lasten liikkumista päiväkodissa. Hän tarkastelee tutkimuksessaan toimijuutta suhteessa toimintaan. Tällä hän on tarkoittanut sitä, että eri elementit vaikuttavat siihen, mitä tapahtuu, miten tapahtuu ja miten toiminta muotoutuu. Toimiessamme olemme riippuvaisia toisista ihmisistä, esineistä ja tiloista. Esineet avaavat väyliä toimintaan, mutta samalla ne voivat rajata toiminnan mahdollisuuksia. Esinettä käyttämällä on mahdollista ottaa tila ja hallita sitä. Pajun mukaan esineet vaikuttavat lasten ja aikuisten toimintaan ja niillä on vaikutusta myös lasten välisiin suhteisiin (Paju 2013: 203.) Lelupäivän kannalta Pajun käsitykset esineiden vaikutuksista tulevat hyvin näkyviin. Lelut lähentävät lapsia ja aikuisia keskenään, kun leluja esitellään ja tutkitaan yhdessä. Lelut voivat myös erottaa, koska lapsilla on taipumus hallita omia lelujaan (Paju 2013: 203.)

Lelupäivä on esineellinen käytänte. Opinnäytetyössäni pyrin suunnittelemaan lelupäivän ympärille toimintoja, jotka tukevat lasten, kasvattajien ja myös vanhempien osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

2.3 Lelupäivä, lasten kulutuskulttuuri ja eriarvoisuuden ilmeneminen

Ruckenstein (2013) tuo kirjassaan Raha ja talous esille, että raha ei ole perheille pelkkä maksuväline, vaan sitä voidaan käyttää myös kasvatuksen välineenä. Raha on suomalaislapsille yhä tärkeämpää. Identiteettiä etsitään kulutustavaroiden kautta. Tavarat ovat vaikuttamassa myös erilaisten yhteisöjen muodostumiseen. Kulutuskulttuuriin osallistumiseen tarvitaan rahaa. Välttämättöminä pidettyjen tuotteiden ja palveluiden määrän kasvaessa, rahaa tarvitaan enemmän. (Ruckenstein 2013: 115.)

Jo alle kouluikäiset puhuvat rahasta ja tavaroiden hinnoista. Lapset puhuvat ja vertailevat keskenään, kuinka paljon heillä on rahaa lompakossa, tai mitä uusia leluja tai pelejä heillä on. Rahan arvon ymmärtäminen on lapselle vaikeaa ja käsitteistä tutuimmat saattavat olla kallis ja halpa. Lapset oppivat vanhemmiltaan asenteita kulutukseen ja rahaan. Vanhempien asenne ja suhde rahaan sekä kulutukseen ohjaavat vanhempia kasvatuslinjan valinnassa. Vanhemmat ovat myös roolimalleja kulutuskäyttäytymisellään. Tuotteita ja palveluja syntyy koko ajan lisää ja ne synnyttävät haluja ja tarpeita. Kulutuskulttuuri ohjailee ja pyrkii määrittelemään aikuisten sekä lasten tarpeita ja haluja (Ruckenstein 2013: 54). Vanhemmat päättävät, kuinka lasten tarpeet ja halut täytetään. Raha antaa valtaa myös kasvatuksessa.

Lapsiperheiden hyvinvoinnista tehdyn tutkimuksen mukaan taloudellinen eriarvoisuus ilmenee lasten arjessa kuluttamisen ja toimintamahdollisuuksien eroina. Perheen pienituloisuus voi johtaa lasten syrjimiseen, ryhmästä ulkopuolelle jäämiseen ja jopa kiusaamiseen. Tähän on syynä se, että lapset erottelevat toisiaan esimerkiksi pukeutumisen ja tavaroiden omistamisen pohjalta. (Lammi-Taskula - Karvonen (toim.) 2014: 91).

Päiväkotien perinteinen lelupäivä - käytänte voi synnyttää eriarvoisuuden kokemuksia lapsille ja perheille. Lelupäivän leluvalinnoissa näkyy ajan trendit ja suosikkilelut. Lapsi voi kokea jäävänsä leikeissä ulkopuoliseksi, jos hänellä ei ole samanlaista lelua kuin muilla. Mia Hakovirta ja Minna Rantalaiho (2012) ovat tarkastelleet tutkimuksessaan Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa, taloudellista eriarvoisuutta lasten näkökulmasta.

Tutkimuksessaan he tuovat esille kouluikäisten lasten kokemuksia ja ajatuksia taloudellisesta eriarvoisuudesta. Tutkimuksessa tarkastellaan, miten lasten kokema eriarvoisuus näkyy heidän arjessaan, mihin se heidän kokemuksissaan liittyy, ja mitä seurauksia sillä voi olla. Tutkimuksen mukaan eriarvoisuus on läsnä arjessa niin konkreettisina materiaalisina eroina kuin myös tunnetasolla. Erilaiset kulutusresurssit voivat määrittää lapsen sosiaalisen aseman ja osallisuuden, millä on vaikutuksensa muun muassa kaverisuhteisiin. Perheen niukat taloudelliset resurssit voivat rajoittaa lapsen sosiaalisia toimintamahdollisuuksia (Hakovirta & Rantalaiho 2012: 10.)

Tutkimuksessa esiin tuodut seikat näkyvät yhä nuorempien lasten parissa. Jo alle kouluikäisissä näkyy lasten kulutuskulttuuri ja sen vaikutukset. (Hakovirta & Rantalaiho 2012: 114.) Varhaiskasvatuksessa on syytä puuttua niihin rakenteisiin, jotka edesauttavat eriarvoisuuden kokemuksia lasten parissa. Kestävän kehityksen näkökulman valinta lelopäivän kehittämisen taustalle perustuu siihen, että lähtökohdat projektiin tuotavan leluun valinnassa ovat kaikille samat. Pääroolissa projektissa ei ole esine vaan lelujen kautta syntyvät toiminnot. Lelopäivään osallistuminen ei tässä tapauksessa riipu perheen taloudellisista resursseista eikä näin ollen tue käsitystä lasten eriarvoisuuden kokemuksesta.

3 Opinnäytetyön kehittämistehtävä

Opinnäytetyöni kehittämistehtävänä on hakea työpajatoiminnan avulla vastauksia siihen, tuoko toiminallinen ja teemallinen lelupäivä lisää pedagogista sisältöä lelupäivään, sekä tukeeko toimintatapa kestävä kehityksen ja kuluttajakasvatuksen teemojen käsittelyä lasten kanssa ja miten. Olen valinnut työpajatoiminnan teemojen käsittelyyn, koska teemoja lähestyä toiminnallisesti ja lapselle läheisen asian lelun kautta. Toiminnallisessa työssä voin ottaa huomioon lapsille ominaiset tavat toimia ja itse tekemisen. Kehittämistehtävässä haen myös vastausta siihen kokevatko lapset, ja miten he kokevat, lelun elinkaaren jatkuvan korjaamalla, uudistamalla, uudella käyttötarkoituksella, kierrättämällä tai käyttämällä sitä taiteellisessa työskentelyssä. Kiinnostavaa on myös nähdä, lisääntykö mielenkiinto ja muuttuuko käsitykset lelua kohtaan toiminnan avulla.

Työpajat muodostavat varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin pohjautuman teemakokonaisuuden. Toteutusten perustana ovat lelupäivän ja kestävä kehityksen kannalta oleelliset ja pedagogisesti tärkeät käsitteet ja sisällöt. Suunnittelun lähtökohtana ovat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) ja sen sisältämät varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeiset tavoitteet ja sisällöt. Oppimisen alueiden viisi kokonaisuutta ovat: kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni ja kasvan, liikun ja kehityn (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 28.) Työpajojen sisällön ja toteutuksen suunnittelussa pyrin ottamaan huomioon oppimisen alueet ja noudattamaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) antamia määräyksiä varhaiskasvatuksen tavoitteista, sisällöstä ja yhteistyöstä huoltajien kanssa.

3.1 Lelupäivä osaksi kestävä kehityksen pedagogiikkaa

Varhaiskasvatuksessa toteutettavan ympäristökasvatuksen tavoitteissa korostetaan vastuullisuutta ympäristöstä sekä kestävään elämäntapaan ohjaamista. Kestävään elämäntapaan kasvamiseen tarvitaan siihen tarvittavien taitojen harjoittelemista. Lapsia voidaan ohjata järkeviksi kuluttajiksi harjoittelemalla ja oppimalla kierrättämistä, tavaroiden korjaamista ja niiden uudelleenkäyttöä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 33.) Lelupäivä varhaiskasvatuksen käytänteenä ei tue perinteisessä muodossaan kestävään elämäntapaan kasvamista. Lelupäivä on osa kulutuskulttuuria, koska se voi lisätä lapsille tarpeita ja haluja, joita vanhemmat heidän pyynnöstään toteuttavat. Lelupäivänä lapset näkevät kavereiden leluja ja haluavat usein samanlaisia itse. Lasten erilaiset

kulutusresurssit tuottavat eriarvoisuutta. Lelupäivä voi perinteisessä muodossaan tukea eriarvoisuuden syntymistä (Hakovirta & Rantalaiho 2012: 114). Kestävän kehityksen eri ulottuvuuksien käsittely lelutapaamisen toteutuksessa, laaja-alaisen osaamisen oppimisen eri osa-alueita (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016) hyväksikäyttäen, tukee varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Lelupäivä on osa varhaiskasvatusta ja sen tulisi tukea lapsen oppimista ja kehitystä sekä vuorovaikutusta. Lelupäivä voidaan suunnitella niin, että se tukee lasten ja vanhempien osallisuutta sekä luo yhteisöllisyyttä.

3.2 Toimintaympäristön ja kohderyhmän esittely

Yhteistyökumppanini opinnäytetyössäni on ollut Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialaan kuuluva 130 lapsen päiväkoti. Kasvatushenkilöstöä päiväkodissa on 22. Päiväkoti on aloittanut toimintansa vuonna 2016. Toteutan opinnäytetyöni toiminnallisen osuuden 3 -5 – vuotiaiden lasten ryhmässä, jossa toimin itse lastentarhanopettajana.

Opinnäytetyössäni kohderyhminä ja ensisijaisina hyödynsaajina ovat työpajoissa mukava olevat lapset sekä heidän kauttaan myös heidän vanhempansa. Tavoitteeni on, että opinnäytetyöstäni on hyötyä yhteistyökumppanilleni päiväkodin varhaiskasvatustyön kehittämisessä ja sen henkilöstölle heidän omassa työssään.

Uuden yksikön toimintakulttuurin kehittyminen vie aikaa ja monet käytänteet ja toiminnot hakevat vielä muotoaan. Päiväkodin toimintasuunnitelmassa tuodaan esille, että toiminnassa pyritään ohjaamaan lapsia kestäviin valintoihin ja kestäväan elämäntapaan. Toimenpiteiksi esitetään ohjaamista energian säästämiseen: vähentämällä valojen käyttöä ja veden kulutusta, jätteitä lajittelemalla, roskaamisen välttämällä ja oman sekä yhteisen omaisuuden kunnioittamisella (Varhaiskasvatussyksikön toimintasuunnitelma 2018: 4.) Haluan työlläni herättää myös keskustelua kestäväan kehityksen arvojen toteutumisesta päiväkodissa.

4 Kehittämistehtävään liittyvät käsitteet ja sitä tukevat teoriat

4.1 Ympäristökasvatus ja kestävän kehityksen kasvatus

Ympäristökasvatus tukee elinikäistä oppimista siten, että yksilöiden tai yhteisöjen arvot, tiedot, taidot sekä toimintatavat muuttuvat kestävän kehityksen mukaisiksi. Kestävän kehityksen kasvatus ja ympäristökasvatus ovat suomenkielisinä rinnakkaisia käsitteitä. Niiden tavoitteet ovat samanlaisia, mutta niiden painotuksissa voi esiintyä eroja. Kestävän kehityksen kasvatus -käsite tuo selkeämmin esille kestävän kehityksen eri ulottuvuudet: ekologisen, kulttuurisen, sosiaalisen ja taloudellisen. Ympäristökasvatuskäsite painottaa kestävän kehityksen ekologista ulottuvuutta. Käsitteiden käyttöä riippuu asiayhteydestä. Molemmissa on sama päämäärä: kestävän kehityksen edistäminen (Ympäristökasvatus FEE Suomi ry n.d.) Kestävän kehityksen kasvatus voidaan nähdä myös ympäristökasvatuksen ilmentymänä, joka sisältää etiikan, tasa-arvon ja uusia tapoja ajatella ja oppia (Wolff 2004: 27).

Terveellinen ja kestävä elämäntapa ovat varhaiskasvatuksen arvoperustan periaatteita ja varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia tunnetaitojen kehittämiseen ja esteettiseen ajatteluun. Varhaiskasvatuksen tuleen tunnistaa ja noudattaa kestävän elämäntavan periaatteita huomioiden sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus. Varhaiskasvatus on luomassa pohjaa ekososiaaliselle sivistykselle jossa ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 14.) Opinnäytetyössäni tuon kestävän elämäntavan periaatteet esille lapselle läheisten asioiden näkökulmasta ja käytän lapselle ominaisia tapoja toimia. Käsittelem kestävän kehityksen ja kuluttamisen teemoja oman lelun ja leikin sekä luovan toiminnan kautta.

4.2 Sosiaalisesti kestävä kehitys

Sosiaalinen kestävyys on kaikkien ihmisten hyvinvointia ja toisista ihmisistä välittämistä. Sosiaaliseen kestävyYTEEN liitetään arvojen jakaminen, yhteenkuuluvuus, ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja ihmisarvon korostaminen. Sosiaalinen kestävyys on inhimillistä pääomaa. Kasvatuksen kannalta sosiaalisen kestävyuden arvoja ovat avoimuus, yhteistoiminta ja osallistumisen mahdollisuudet (Parikka-Nihti & Suomela 2014: 37.)

Sosiaalisesti kestävä kehitys pyrkii luomaan yhteisöllisyyttä ja poistamaan eriarvoisuutta. Se pyrkii turvaamaan myös kaikille mahdollisuuden päätöksentekoon ja kokemukseen osallisuudesta. Sosiaalisesti kestävä kehityksen kasvatukseen liittyy oikeuksien, vastuun ja elämänhallinnantaitojen oppiminen (Parikka-Nihti 2011: 23 -29.) Sosiaalisesti kestävä varhaiskasvatus on vuorovaikutustaitoja, toisten huomioon ottamista ja yhteistyötä. Lapsen osallisuus on vastuun ottamista ja osallisuutta yhteiseen toimintaan (Parikka-Nihti & Suomela 2014: 37.)

Opinnäytetyössäni yhteinen teema ja työpajatoiminta sisältävät sosiaalisen kestävä kehityksen arvoja. Yhteistoiminta luo yhteenkuuluvuuden tunnetta ja edesauttaa myös yhteisöllisyyden syntymistä. Kaikilla projektiin osallistuvilla on mahdollisuus päättää omasta osallisuudestaan ja tehdä valintoja toiminnan suhteen. Mukana tuotavan lelun valinnan perusteet ovat kaikille työpajoihin osallistuville samat, millä olen pyrkinyt vaikuttamaan eriarvoisuuden kokemuksen syntymiseen.

4.3 Kuluttajakasvatus

Marjo Hakolan (2013) tutkielmassa, Lelut, leikit ja lasten kulutuspuhe, on tutkittu, miten kuluttaminen näkyy päiväkodissa lasten leluissa, leikeissä ja puheissa. Hakola tutki päiväkodissa olevia käytäntöjä selvittääkseen, kuinka kuluttaminen näkyi niissä. Yhtenä havainnoinnin kohteena olivat lelupäivät. Hakola pohtii tutkielmassaan sitä, miten päiväkodissa toteutuu kuluttajakasvatus. Hakolan mukaan varhaiskasvatukseen ei sisälly varsinaista kuluttajakasvatusta ja siksi kuluttajakasvatus tapahtuu lähinnä piilovaikuttamisen ja mallioppimisen kautta. Päiväkodin henkilöstö vaikuttaa omalla esimerkillään lapsiin. Kestävä kehityksen periaatteita vaalitaan puhumalla tavaroiden arvostamisesta ja niiden hyvästä kohtelusta, jotta ne kestäisivät myöhempääkin käyttöä. Tutkimuksessa kävi ilmi, että päiväkodin henkilökunta pyrkii välittämään kuluttamisen perinteisiä arvoja kuten säästäväisyyttä ja harkitsevuutta (Hakola 2013: 70.)

Opinnäytetyössäni olen halunnut luoda toimintaa, jolla kuluttajakasvatusta voidaan sisällyttää konkreettisesti varhaiskasvatukseen lapsille läheisen toiminnan kautta. Opinnäytetyössäni kytken kuluttajakasvatuksen lelupäivään kestävä kehityksen näkökulmasta. Toiminnallisen osuuden työpajoissa pohdimme lasten kanssa lelujen roolia ja elinkaarta. Pohdimme myös keinoja, joilla voisimme vaikuttaa lelujen elinkaaren jatkumiseen.

4.4 Osallisuus ja yhteisöllisyys

Yksi varhaiskasvatuksen tavoitteista on varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin (Varhaiskasvatuslaki 2 a §). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) osallisuus – käsite on nostettu keskeiseksi niin lasten kuin myös huoltajien osalta. Pia Roos (2017) nostaa julkaisussa Pedagogiikan aika esille osallisuutta koskevia kysymyksiä: miten osallisuus näkyy pedagogisissa rakenteissa ja käytänteissä? Milloin lapsi itse kokee olevansa osallinen, ja milloin ei? Lelupäivä on yksi päiväkodin arjen käytänteitä, jonka tarkastelu on osallisuudenkin valossa tärkeää. Varhaiskasvatuksessa tulee edistää osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Kaikkien osapuolten aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Se edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden kehittämistä. Lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta vahvistavat osallisuutta. Lasten ja huoltajien Osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin vahvistaa niin lasten kuin myös vanhempien osallisuutta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 20.)

Opinnäytetyössäni osallisuutta tukee ja edistää työpajatoiminta. Työpajatoiminta on toimintatapana sensitiivistä ja tukee kuulluksi sekä nähdyksi tulemisen kokemuksia. Lapsen osallisuutta tukevat hänen vaikutusmahdollisuutensa pohtia ja valita kuinka hänen leluun työstetään työpajoissa. Osallisuutta vahvistaa myös lasten mahdollisuus vaikuttaa toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin koko projektin ajan. Kotien kytkeytyminen projektin toteutukseen tukee vanhempien osallisuutta ja tukee päiväkodin ja kotien yhteistyötä. Päiväkodin ja kodin yhteistyö tukee yhteisöllisyyden syntymistä. Vanhemmat ovat vaikuttamassa projektin suunnitteluun välillisesti kotoa lapsen kanssa yhdessä valittavan lelun muodossa. Vanhempien antama palaute huomioidaan projektin aikana toteutuksessa ja sen päättyessä osana arviointia.

4.5 Leikki ja lelut

Leikki on keskeistä lapsen oppimisessa. Leikki motivoi ja tuottaa iloa, mutta samalla opitaan uusia tietoja ja taitoja. Leikillä on varhaiskasvatuksessa tärkeä pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa. Leikin motivaatio syntyy tilanteista, joissa lapsella on halu tehdä jotakin asioita, joita ei voi toteuttaa todellisuudessa (Helenius & LummeLahti 2013: 87.)

Leikki korostuu toimintatapana varhaiskasvatuksessa ja sen tehtävänä onkin tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehityksen ja oppimisen lisäksi myös hänen hyvinvointia. Lapsi hahmottaa leikin avulla maailmaa ja se on hänelle luonnollinen tapa elää ja olla. Leikki sisältää oppimista, mutta lapselle se ei ole tietoisesti oppimisen väline. Leikki syntyy kokemuksista, jotka herättävät uteliaisuuden ja kiinnostuksen sekä tunteita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 27.)

Lelupäivään liittyy olennaisesti myös leikki. Lapset voivat leikkiä päivän aikana kotoa tuomillaan leluilla. Leikki on usein niin sanottua vapaatta leikkiä, jossa aikuisen rooli jää vähäiseksi. Lapset leikkivät omilla leluilla tai vaihtavat leluja toistensa kanssa. Lelujen ympärille syntyy leikkiryhmiä. Ryhmät syntyvät usein samantyylisten lelujen ympärille ja lapset ovat saattaneet sopia leluista ja leikeistä jo etukäteen. Leikeissä ja leluissa näkyvät median ja markkinoinnin vaikutukset. Leluissa on omat trendinsä, joihin vaikuttaa muun muassa ajankohtaiset lasten elokuvat tai televisio-ohjelmat. Leikin kannalta merkityksellisiä ovat myös lelut. Lelut innostavat ja virittävät leikkiin sekä rikastuttavat leikkiä. Lelupäivässä keskeistä on lelu, mutta se ei välttämättä synnytä yhteistä leikkiä. Leluja saatetaan vain esitellä ja vertailla. Hakolan (2013) mukaan lasten rooli kuluttajana tulee esille lelupäivinä, jolloin lapset tuovat mukanaan uutuuslelujaan ja tutustuvat muiden lasten suosikkeihin. Trendit leviävät lasten keskuudessa ja kotona tapahtuvasta kulutuksesta keskustellaan myös päiväkodissa (Hakola 2013: 70.)

Opinnäytetyössäni haluan tuoda esiin uuden tavan toteuttaa lelupäivä. Työpajoissa miettään yhdessä lelujen mielenkiintoa, kestävyyttä ja elinkaarta sekä niitä tarpeita, jotka ovat lelujen hankinnan takana. Trendilelut ovat hyvä esimerkki, kun pohdimme työpajoissa muun muassa lelujen elinkaarta. Voimme yhdessä etsiä vastausta kysymykseen, mistä tarpeet syntyvät ja miksi? Työpajatyöskentely antaa lapsille uusia näkökulmia suhteessa leluihin ja niiden käyttöön.

4.6 Viisivuotiaan lapsen kehitys

Piagetin kognitioteoriassa lapsi hankkii kognitioiden avulla tietoa ympäristöstään ja oppii. Teoria painottaa, että lapsella ei ole valmiita perittyjä kykyjä vaan ainoastaan valmius reagoida niihin. Ollessaan vuorovaikutuksessa fyysisen ympäristönsä kanssa lapsi muodostaa jäsenyneitä toimintatapoja ja – sarjoja eli skeemoja, joita hän sulauttaa uusiin tilanteisiin (assimilaatio) tai mukauttaa uuden tilanteen vaatimalla tavalla (akkommodaa-

tio). Piaget jakaa kehityksen neljään vaiheeseen. Viisivuotiaat ovat esioperationaalissa vaiheessa, jossa lapsi siirtyy sensomotorisesta ajattelusta esittävään ajatteluun. Lapsen ollessa 4 – 7 – vuotias hänellä on intuitiivisen ajattelun kausi jolloin hän on vielä sitoutunut omaan näkökulmaansa. Lapsi luokittelee ympäristön esineitä käyttäen yhtä luokittelevaa ominaisuutta, kuten esineen kokoa tai väriä. Luokittelun kautta lapselle alkaa hahmottua myös sarjojen rakentuminen (Nurmi & Ahonen ym. 2014: 23 - 24.) Sosiaaliset taidot ovat valmiuksia, joilla lapsi pystyy arkipäivän tilanteissa ratkaisemaan ongelmia ja saavuttamaan päämääriään. Lapsi pyrkii sosiaalisissa tilanteissa positiivisiin seurauksiin. Näitä ovat aloitteellisuus, ehdotusten tekeminen ja leikkiin mukaan pääseminen (mts. 61.)

Viisivuotiaat käyttävät puheessaan esineiden paikkaa ja sijaintia osoittavia kielellisiä ilmaisuja sekä vastakohtapareja. He hallitsevat myös jo taivutusmuotojen käytön sekä sanojen yhdistämisen (Nurmi & Ahonen ym. 2014: 46 - 47.) Kielen avulla jäsennetään ja opitaan uusia asioita. Lapsi havainnoi ympäristöä ja sen tapahtumia ja kuvaa niitä kielellisesti, koska hänellä on halu olla yhteydessä toisiin ihmisiin ja jakaa heidän kanssaan asioita. Puhe on väline sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja ajatusten ja tunteiden viestimisessä. Se on myös väline uusien asioiden oppimisessa ja ongelmien ratkaisemisessa. Kielen avulla lapsi muuttaa käyttäytymistään sekä suunnittelee ja ohjaa toimintaansa. Kieli vaikuttaa myös siihen, millaisen minäkuvan lapsi muodostaa (mts. 41.)

Leikissä yhdistyvät lapsen kehityksen eri osa-alueet. Se kuuluu merkittävänä osana lapsen sosiaaliseen, kognitiiviseen, motoriseen ja psyykkiseen kehitykseen. Uudet tiedot ja taidot rikastuttavat leikin sisältöjä ja monipuolistavat niiden toteutustapoja. Lapsen leikki heijastelee monipuolisesti hänen kehitystä (Nurmi & Ahonen ym. 2006: 65.) Neljän – viiden vuoden tienoilla leikkiin ilmestyvät tavanomaiset sanamerkitykset. Lapsi elehtii, mutta myös keskustelee ja selittää leikkiä itselle. Tällä tavoin hän järjestää leikin kokonaisuudeksi puheen avulla. Lapsi käyttää sanoja esineiden ja tekojen vastineina. Hän ajattelee tekemisen aikana ja toimii sekä puhuu yhtä aikaa (Hakkarainen & Brédikyté 2013: 39.)

Hakkarainen ja Brédikyté (2013) ovat tuoneet esille leikin kehitysmekanismeja, jotka he ovat koostaneet Vygotskin tuotannosta. Leikki on kokonaisvaltaista, luovaa ja esteettistä ja se toimii mallina, josta kehittyvät kaikki muut luovuuden muodot. Leikki luo lähikehityksen vyöhykkeen, koska sen on aikaan kehityksen lähde ja keino (Hakkarainen & Brédikyté 2013: 14.) Hakkarainen ja Brédikyté esittävät, että lähikehityksen vyöhykkeen

arvioinnissa on pyrittävä löytämään leikin kehitysmekanismit, jotta sitä voitaisiin tukea. Leikin kehityksen arviointiin tulisi liittää kielen ja ajattelun sekä symbolisen esittämisen kehitys (Hakkarainen & Brédikyté 2013: 24.) Lapsen kehitys menee eteenpäin, koska lähikehityksen vyöhykkeellä aikuisen tai taitavamman toverin avustuksella lapsi omak-
suu uusia taitoja ja tietoja vuorovaikutuksen kautta. Lapsi pystyy ratkaisemaan osaa-
vamman kumppanin avustamana sellaisiakin tehtäviä, joista hän ei yksin selviäisi. Lap-
sen kehitys menee eteenpäin, koska vaativat kognitiiviset toiminnot saavat alkunsa yh-
teistoiminnassa toisten kanssa, ja myöhemmin ne sisäistyvät lapsen omiksi rakenteiksi
(Nurmi & Ahonen ym. 2006: 72 - 73.)

5 Projektin suunnittelu

Aloitin opinnäytetyöni toiminnallisen osuuden suunnittelun syksyllä 2018, jota ennen olin jo pyytänyt päiväkodilta luvan opinnäytetyöhöni liittyvän projektin toteutukseen. Hain myös projektin toteutusta varten tutkimusluvan Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kehittämisspalveluista sekä pyysin vanhemmilta luvan projektin dokumentoinnin käyttöä varten. Erilaisista yhteiskumppanini organisaatiossa tapahtuneista muutoksista johtuen, projektin suunnittelu siirtyi keväälle 2019. Esittelin opinnäytetyöni työsuunnitelmaa yhteistyökumppani päiväkotini johtajalle. Muokkasin suunnitelmaani huomioimalla esitettyjä toiveita ja ehdotuksia, jotka koskivat toiminnallisen osuuden sisältöä ja toteutusta. Esittelin työsuunnitelman ryhmäni muulle henkilöstölle. Kerroin heille työni tarkoituksesta ja tavoitteista, sekä työn merkityksestä ryhmällemme ja päiväkodille. Sovimme yhdessä projektin työpajojen ajankohdista, jotta ne saatiin sopimaan muuhun toimintaamme. Sovimme myös, että mahdollisuuksien mukaan voin saada apua työpajojen toteutuksessa ja dokumentoinnissa. Projektin työpajat olivat osa ryhmämme pedagogista toimintaa.

5.1 Toimintatavat ja menetelmät

Toiminnallista opinnäytetyötä suunniteltaessa on mietittävä kohderyhmän kannalta hyvä toteutusmuoto. Toiminnalliseen opinnäytetyöhön liittyy myös aina jokin konkreettinen lopullinen tuotos (Vilkka & Airaksinen 2003: 51.) Omaan opinnäytetyöhöni valitsin visuaalisin ja viestinnällisin keinoin päiväkodin seinälle toteutetun projektista kertovan kuvakoosteen. Kuvakoosteessa käytettiin projektin aikana syntynyttä dokumentaatiota. Dokumenttien avulla voitiin tuoda esille koko prosessin kaari: liikkeellelähtö, eteneminen, toiminta, yhteiset hetket ja lopputulos. Dokumentointi perustui havaintoihin ja dokumentoinnin avulla projektiin voidaan palata myöhemmin. Havainnoin ja dokumentoin lapsien työskentelyä työpajoissa sekä projektin kulkua koko prosessin ajan. Dokumentoinnin menetelminä projektissa olivat valokuvaaminen, äänittäminen, kirjaaminen ja piirtäminen.

Valitsin toteutustavaksi projektityöskentelyn, koska se antaa hyvät mahdollisuudet yhdistää varhaiskasvatuksen oppimisen osa-alueita muodostaen niistä kokonaisuuden. Työskentelymenetelmiksi valitsin työpajat ja lapsille ominaiset tavat toimia: tutkiminen ja luovuus, draama, käden taidot sekä kuvallinen ja kielellinen ilmaisu. Oppiminen tapahtuu itse tekemällä ja tutkimalla. Oppimista edistää luovuus, taiteellinen kokeminen ja ilmaisu

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 30.) Projekti on kokonaisuus, johon on mahdollista myös palata myöhemmin. Projektityöskentely luo tilaisuuden havainnoida ja dokumentoida lasten kehitystä, oppimista ja mielenkiinnon kohteita (Parikka-Nihti 2011: 47.)

5.2 Toiminnan tavoitteet ja osallistujat

Kullekin työpajalle asetettiin sisältöön liittyvät tavoitteet, jotka otan esille kustakin työpajasta kertovassa omassa luvussa pääluvun kuusi alla. Työpajojen tavoitteina oli innostavan ja vuorovaikutukseen kannustavan ilmapiirin luominen sekä tilan antaminen lasten omille ajatuksille ja ideoille. Lasten kuunteleminen ja kokemusten jakaminen lisää lasten osallisuuden tunnetta sekä lisää heidän sisäistä voimaantumista. Voimaantuminen tuo tunteen oman roolin merkittävydestä ja luottamus omiin kykyihin kasvaa (Parikka-Nihti 2011: 36.) Tavoitteena oli myös tukea työpajatoiminnalla lapsia vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön sekä tukea yhteisöllisyyttä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea ja rohkaista lapsia vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 20.)

Valitsin opinnäytetyöni toiminnalliseen osuuteen ryhmän viisivuotiaat lapset. Suurin osa heistä on jo viisivuotiaita ja muutama lapsista täyttää viisi vuotta vuonna 2019. Lasten ikäryhmän valinnassa hyödynsin lapsen kehitykseen liittyvää teoretietoa. Valitsin viisivuotiaat, koska toiminta on vuorovaikutteista sekä narratiivista. Tavoitteena oli saada lapset pohtimaan teemoja sekä ilmaisemaan ajatuksiaan kielellisesti. Työni teemat edellyttivät myös lapsilta kielellisiä ja kognitiivisia taitoja. Toiminnassa tarvittiin muun muassa ongelmaratkaisutaitoja. Sosiaalisen kehityksen osalta toiminnassa tarvittiin yhdessä työskentelyn taitoja sekä taitoja toimia aloitteellisesti ja olla mukana ryhmän jäsenenä. Lasten kehityksen taso eri osa-alueilla vaihteli. Mukana oli myös lapsia, joilla on suomi toisena kielenä. Osallistujien valinnassa huomioin lasten mahdollisuuden aikuiselta ja toisilta lapsilta oppimiseen. Onnistuneessa vuorovaikutustilanteessa kaikki osapuolet voivat vaihtaa ajatuksia ja jakaa ideoita sekä saada toisiltaan neuvoja. Lapset hyötyvät siitä, että saavat tehdä itse valintoja. Usein toimiessamme oman osaamisemme ylärajoilla olemme motivoituneita ja opimme uutta (Rusanen ym. 2014: 66.)

6 Työpajojen toteutus

Projekti sisälsi viisi työpajaa, jotka toteutettiin lyhyenä projektina vuoden 2019 helmi- ja maaliskuun aikana. Ennen projektin aloitusta lähetin vanhemmille kuvauslupalomakkeen (liite 2) ja projektitiedotteen (liite 1), jossa kerroin projektin sisällöstä ja aikataulusta. Tiedotteessa pyysin lapsia tuomaan projektia varten kotoa yhden lelun, joka on rikki tai se oli menettänyt mielenkiintonsa. Lelun tuli olla sellainen, että sitä ei tarvinnut palauttaa kotiin. Työpajat järjestettiin päiväkodin tiloissa pääasiassa aamupäivisin ja osallistujia oli vaihtelevasti 6 – 12 lasta. Välineet ja materiaalit vaihtelivat työpajan luonteesta riippuen. Työpajoja dokumentoitiin kirjaamalla havaintoja, valokuvaamalla ja äänittämällä.

6.1 Hylätyt lelut

Ensimmäinen työpaja 27.2.2019 oli projektin avaus. Osallistujina oli yhteensä yhdeksän lasta, jotka osallistuivat työpajoihin kahdessa eri ryhmässä. Ryhmien työpajat järjestettiin peräkkäin saman aamupäivän aikana. Työpajassa tutustuimme projektin teemoihin, kestävään kehitykseen ja kuluttamiseen, lelujen näkökulmasta. Lasten motivointiin ja innostamiseen tarvitaan elämyksiä, joilla voidaan synnyttää mielikuvia, sekä vaikuttaa lapsen tunteisiin (Rusanen ym. 2014: 35.) Johdattelin lapset teemaan lukemalla heille aluksi tarinaa, *Lelumaan tulevaisuus vaarassa*, Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy:n julkaisusta *Vihreää Draamaa lelumaassa*. Työpajan tavoitteena oli tarinan avulla pohtia yhdessä lelujen hankkimista, leikkimistä ja lelujen kohtelua.

Tarinassa kerrotaan *Lelumaasta*, joka on lelujen alkukoti. Eräänä päivä lelut huomaavat, että heitä on koko ajan enemmän ja enemmän. Lelut eivät myöskään ole enää niin kestäviä kuin ennen ja niihin tarvittavat valmistusaineet vähenivät koko ajan. Lelut lähtivät selvittämään asiaa ja näkivät kodeissa rikkinäisiä ja hylättyjä leluja sekä mainoksia joilla yritetään houkutella lapsia hankkimaan lisää leluja. Lelut ihmettelevät eikö, ihmisille riitä mitään ja toteavat etteivät he ole mitään kertakäyttötavaraa. Ratkaisuksi lelut ehdottavat, että ihmisten pitäisi tehdä mainoksia, joissa kerrotaan, miten lelut saadaan kestäväksi (Konivuori 2011: 13 – 17.) Lapset kommentoivat tarinaa kerronnan aikana ja tarinan jälkeen. Esitin lapsille kysymyksiä tarinasta ja keskustelimme sen herättämistä ajatuksista.

Kuva 1. Hylättyjä leluja

Keskustelun jälkeen lapset kertoivat mukanaan tuomistaan leluista ja miksi olivat valinneet juuri kyseisen lelun. Yleisin syy lelun valintaan oli, että lelu oli menettänyt mielenkiintonsa eikä innostanut leikkimään. Muutama lapsista oli tuonut mukanaan lelun, joka oli mennyt rikki. Tutkimme ja pohdimme yhdessä lelujen valmistusmateriaaleja, ulkonäköä, muotoa ja valmistustapaa. Materiaaleista puhuttaessa otin esille syksyllä 2018 toteuttamamme projektin, jossa aiheenamme oli jätteiden lajittelu ja kierrättäminen. Mietimme yhdessä lelujen materiaalia myös lajittelun ja uusiokäytön kannalta. Työpajan lopuksi pyysin lapsia miettimään, miten heidän tuomiaan leluja voisi käyttää ja hyödyntää myös jatkossa. Vastaukseksi tuli ensimmäisenä kierrättäminen. Osa halusi antaa lelunsa päiväkotiin, että muutkin saavat leikkiä niillä. Eräs lapsista halusi luopua palapelistään, koska se oli hänen mielestään sopiva päiväkodin pienemmille lapsille. Muita vastauksia olivat lelun myyminen kirpputorilla ja korjaaminen.

Kierrättäminen tarkoittaa, että kierrättää ja jos haluaa taas leikkiä voi ottaa sen sieltä, kierrättää siis. – lapsi, 5 vuotta

Niin tai voi sit viedä sen kirpputorille ja joku muu voi leikkiä sillä. – lapsi, 5 vuotta

Antaa sen jollekin toiselle ihmiselle, että se saa leikkiä sillä ja sit se myy sen pois. – lapsi, 6 vuotta

Kierrättämisen ja korjaamisen lisäksi mietimme, mitä leluille voisi tehdä mielenkiinnon lisäämiseksi ja voisiko niillä olla jokin uusi käyttötarkoitus. Lapset ehdottivat nallelle ja nukelle uusien vaatteiden tekemistä ja Star Wars – miekalle löydettiin käyttöä Halloween – juhliin. Eräällä lapsista oli mukana pussillinen erilaisia muovisia hahmoja, joiden nimiä

kävimme yhdessä läpi. Lapset kertoivat hahmojen nimet, joista tunnistin itse vain Supermanin ja Batmanin. Kannustin lapsia keksimään hahmoille jotain uutta käyttöä, mutta vastaukseksi oli, että he haluavat leikkiä. Luova toiminta ja leikki ovat lähellä toisiaan. Molempien taustalla ovat lapsen tarpeet, kiinnostukset, tunteet ja kokemukset (Rusanen ym. 2014: 32.) Ehdotin lapsille, että he ryhtyvät miettimään leluista tarinaa, jonka sisällön he voivat kuvittaa valokuvaamalla.

6.2 Lelujen uusi elämä

Toisessa työpajassa 6.3.2019 keskityimme ensin korjaamiseen. Osallistujina oli seitsemän lasta. Toiminnan tavoitteena oli opettaa sekä ohjata lapsia korjaamiseen ja nähdä se mahdollisuutena jatkaa lelun elinkaarta. Joillekin lapsista lelujen korjaaminen oli tuttua. Aluksi puhuimme lelujen korjaamisesta ja sen vaikutuksista sekä merkityksestä. Kävimme yhdessä läpi erilaisia korjausmenetelmiä ja niiden sopivuutta eri materiaaleihin. Varhaiskasvatuksen ympäristökasvatukseen kuuluu ohjata lapsia kestäväan elämäntapaan opettelemalla taitoja, joilla voidaan säästää energiaa ja vähentää jätteitä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 33.)

Kuva 2. Tästä tulee mekko Kuva 3. Housut kuntoon

Yhdellä lapsista oli mukanaan kankainen nalle, jonka housut olivat revenneet. Lapset ehdottivat hänelle nallen korjaamista ompelemalla housut. Ompeleminen oli nallen omistajalle jo ennestään vähän tuttua, joten pienellä avustuksella nalle saatiin kuntoon. Nallen omistaja halusi myös tehdä nallelleen uuden vaatteen. Opetin hänelle ja muille lapsille, kuinka vaatteen voi nallea mallina käyttäen piirtää kankaalle ja sen jälkeen leikata sekä ommella. Käsityöt ja erilaiset kädentaidot antavat elämyksiä ja onnistumisen iloa.

Viisivuotiaita kiinnostaa työskennellä erilaisilla työvälineillä ja he haluavat kokeilla samoja töitä mitä aikuiset tekevät (Karpainen 2009: 58 – 60.)

Ehdotin ensimmäisessä työpajassa, että lapset miettivät leluista tarinan, jonka he voisivat myös kuvata. Tavoitteena oli luoda tekstin ja kuvan yhdistävä kuvasarja lasten tuomista leluista. Taide on lapsille kieli, joka mahdollistaa merkityksellisistä asioista kertomisen ja auttaa myös näkemään asioita eri tavalla (Rusanen ym. 2014: 11.) Projektin alussa oli vielä arvoitus, millaista lelutaidetta työpajassa tulisi syntymään. Kuvasarjan valinta toteutustavaksi toi myös mediakasvatuksen osaksi projektiamme. Mediakasvatukseen liittyy tarinankerronta ja jokaiseen mediaesitykseen liittyy tarina. Tarina voidaan kertoa myös monin eri tavoin (Niinistö & Ruhala (toim.) 2006: 34 – 35.) Tarinallisten taitojen kehittämisen ja valokuvailmaisun myötä, työpajan tavoitteiksi tulivat kielellisen kehityksen tukeminen ja medialukutaidon kehittäminen. Tavoitteet liittyvät Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) esille nostettuun laaja-alaiseen osaamiseen ja sen osa-alueeseen monilukutaitoon. Laaja-alainen osaaminen on kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia erilaisissa tilanteissa niihin sopivalla tavalla. Monilukutaito on erilaisten viestien tuottamisen ja tulkinnan taitoa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016: 15 – 17.)

Kuva 4. Pahatar ja Naksu Kuva 5. Söpö Kuva 6. Superman

Tarinoita yhdistää juoni, eli kertomuksen tapahtumat tapahtumajärjestyksessä. Tarinasta on löydettävissä alku, keskikohta ja loppu. Alussa herätetään mielenkiinto, keskikohta yllätyksineen vie tarinan tapahtumia kohti loppuratkaisua ja päätöstä. Tarinat tarvitsevat myös henkilöihahmoja, joilla on merkitys juonen kehittymiseen. Henkilöihahmot ovat tarinan päähenkilö, sankari sekä antisankari (Niinistö & Ruhala (toim.) 2006: 36.) Tarinan kehittämistä varten kerroin lapsille edellä mainituista asioista. Keskusteluissa kävi ilmi,

että draaman kaari oli heille jo ennestään tuttu. Henkilöhahmoiksi tarinaan lapset valitsivat muovihahmojen joukosta sankariksi kissan, joka sai nimekseen Söpö, kaksi ”pahista” joille he antoivat nimet Naksu ja Pahatar sekä sankarin eli ”hyviksen”, joka oli Superman – hahmo. Tapahtumapaikkana oli rautatieasema. Lapset esittivät ajatuksiaan tarinan kulukselta, mutta tarinan aloittaminen oli haasteellista. Lopullinen tarina syntyi yhden lapsen tekemänä, jonka muut lapset hyväksyivät.

Kuva 7. Superman pelastaa kissan (lapsi, 5 vuotta)

Söpö pulassa

Eräässä maassa kerran kissa jäi raiteitten väliin ja hän teki niin, että kaatui raiteitten päälle, koska pahikset olivat hyökkäämässä ja häntä sattui kun häntä ammuttiin huolella. Sattuipas niin että Superman oli kaupungissa ja hän tuli pelastamaan kissan. Superman seurasi pahiksia, otti kiinni ja vangitsi heidät heittämällä verkon. Superman vei pahikset poliisille. - lapsi 5 vuotta

6.3 Rojupöhö - draamaa

Projektimme toteutus keskeytyi pakottavista syistä kahdeksi viikoksi ja pääsimme jatkaamaan vasta 25.3.2019. Kolmannessa työpajassa tutustuimme projektin teemoihin nukketheateria katsomalla. Paikalla oli yhdeksän lasta. Esityksessä oli mukana myös lapsia päiväkodin toisesta 3 -5 – vuotiaiden ryhmästä. Laaja-alaisen osaamisen ja monilukutaidon näkökulmista draama sopi hyvin osaksi projektia. Olin tilannut Ympäristökeskukselta päiväkodillemme Rojupöhö – nukketheateriesityksen, koska siinä käsiteltiin samoja teemoja kuin projektissamme. Esityksessä haastettiin lapset miettimään tavaroiden ja ystävyyden tärkeyttä sekä pohtimaan, mikä loppujen lopuksi on tärkeää? Onko tärkeämpää uusi tavara vai sittenkin ystävät? Esityksen sisältö sopi hyvin myös työpajamme tavoitteeksi.

Esitys kertoi Ville Variksesta ja hänen ystävästään Lennu Liito-oravasta ja Kaarlo Karhusta. Ville oli alkanut käyttäytymään omituisesti ja ystävät huolestuivat hänestä. Ystävät alkoivat selvittämään käytöksen syitä. He epäilivät, olisiko Villellä viime aikoina yleistynyt tauti Rojupöhö. Esityksen päätteeksi koko ryhmälle tehtiin lääkärintarkastus rojupöhötartunnan välttämiseksi (Kierrätyskeskus n.d.) Rojupöhöä ei todettu, mutta saimme ryhmälle yhteisen reseptin, jossa määrättiin raivaamaan tilaa ystäville. Reseptiä varten lapsilta kysyttiin, tietävätkö he leikkejä, joissa ei tarvita tavaroita? Lapsien ehdottamat leikit: hippaleikki, kiipeily, kirkonrotta ja piilosleikki kirjattiin myös reseptiin, jonka saimme mukaamme. Tilaisuuden päätteeksi vierailijat kertoivat Kierrätyskeskuksen toiminnasta ja kyselivät lapsilta kierrätykseen liittyviä asioita.

Kuva 8. Kaarlo Kuva 9. Lennu ja Kaarlo

Lapsien tulee saada palautetta omasta työskentelystään, mutta on myös tärkeää, että he harjoittelevat palautteen antamista (Rusanen ym. 2014: 66). Esityksen jälkeen pyysin lapsia piirtämään esityksestä mieleen jääneitä asioita. Piirtämisen lisäksi lapsilta kerättiin sanallista palautetta. Nukketeatteriesityksestä lapsi vastaanottaa tietoa, elämyksiä ja tunteita eri aistien välityksellä (Baric 2009: 37). Oli kiinnostavaa tietää, mitä lapsille oli jäänyt esityksestä mieleen ja oliko esityksen sanoma siirtynyt nukkien välityksellä heille. Jakauduimme kahteen ryhmään piirtämään. Molemmissa ryhmissä oli kasvattaja kirjauttamaan sanallista palautetta. Lapset kertoivat pääasiassa piirustuksestaan. Piirustuksissa lapset olivat kuvanneet esityksessä olleita hahmoja: Villeä, Lennua ja Kaarloa.

6.4 Kuvasarjan tekeminen

Neljännessä työpajassa 27.3.2019 suunnittelimme ja valokuvasimme kuvatarinaamme. Paikalla oli yhdeksän lasta. Tavoitteena oli tutustua digitaaliseen dokumentointiin ja kuvaamiseen sekä kameran käyttöön liittyviin asioihin. Monilukutaidon kehittämiseen liittyy

tieto- ja viestintäteknologiaan ja niiden välineisiin tutustuminen. Digitaalista dokumentointia voi hyödyntää osana taiteellista kokemisessa ja tuottamista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016:18.) Työpajan alussa palautin tarinan lasten mieleen lukemalla sen heille. Ryhdyimme suunnittelemaan tarinan kohtauksia kokoamalla ensin tarvittavat lelut ja tarvikkeet sekä etsimällä sopivan kuvauspaikan ryhmätilastamme.

Kuva 10. Kuvien valinta (Gyllström, Petri 2019)

Päätimme yhdessä, että teemme tarinasta kuuden kuvan sarjan. Suunnittelimme yhdessä, mitä tarinan sisällöstä kullakin kuvalla halutaan kertoa. Otin esille kuvaamiseen liittyviä asioita, kuten sommittelun, kuvakulman ja kuvan rajauksen. Lapset osallistuivat innokkaasti kuvausjärjestelyihin asettamalla hahmoja ja rekvisiittaa sopiviin paikkoihin. Kaikki halukkaat saivat kokeilla kuvaamista. Valitsimme kuvasarjaan tulevat kuvat yhteisellä päätöksellä. Kuvien tulostamisen jälkeen tarkastelimme yhdessä kuvia. Lapsiin innostuivat nähdessään työnsä tuloksen ja kuvien myötä niin tapahtumat kuin myös hahmot alkoivat ”elämään”. Kuvia katsella syntyi ajatus liittää niihin sarjakuvamainen elementti. Tarina sai uuden ulottuvuuden, kun lapset miettivät tarinan hahmoille repliikit, jotka lisättiin kuviin puhekuplina.

Kuva 11. Söpö pulassa

6.5 Projektin esittely

Projektimme viimeinen työpaja oli 1.4.2019. Paikalla oli kahdeksan lasta. Työpajan tarkoituksena oli koota päiväkodin seinälle projektistamme kertova kuvakooste. Koosteen tavoitteena oli havainnollistaa projektin kulkua ja sen sisältöä niin meille kuin myös koko toimintaympäristöömme. Kuvakooste välitti tietoa ja tunnelmia, mutta sen avulla palasimme myös opittuihin asioihin (Rusanen ym. 2014: 67.) Kuvakooste sisälsi projektin aikana eri työpajoissa otettuja valokuvia, lasten Rojupöhö – piirustuksia ja kuvatarinaamme liittyviä valokuvia ja tekstejä. Lasten töiden esille tuomisella oppimisympäristössä oli tarkoitus kertoa arvostuksesta ja vahvistaa heidän toimintaansa (Rusanen ym. 2014: 64). Suunnittelimme yhdessä lasten kanssa valokuvien ja tekstien paikkoja sekä kiinnitimme niitä seinään. Työpajan päätteeksi pyysin lapsilta suullista palautetta projektista ja työpajoista. Samalla pääsimme harjoittelemaan tärkeitä kuuntelemisen, keskustelemisen ja palautteen antamisen taitoja (Rusanen, Sinikka 2009: 54).

Kuva 12. Projektin kuvakooste

Lasten töiden nostaminen esille oppimisympäristössä vahvistaa lasten toimintaa ja kertoo heille arvostuksesta. Samalla se tukee heidän omaa kulttuuria, kun heidän toimintahistoriaansa tuodaan näkyville heidän töiden ja työskentelyvaiheista otettujen kuvien muodossa (Rusanen ym. 2014: 64.) Halusin tuoda esille projektiamme lasten töiden ja eri vaiheissa otettujen kuvien avulla, ja samalla myös käydä yhdessä lasten kanssa läpi projektin eri vaiheita. Dokumentointi toimi meille muistin tukena ja välitti tietoa sekä tunteita eri vaiheista. Dokumentoinnin avulla palasimme myös opittuihin asioihin (mts. 67.)

6.6 Työpajojen arviointi

Palautekeskustelussa halusin selvittää, miten lapset olivat kokeneet työpajatyöskentelyn ja mitä projektissa käsitellyistä asioista oli jäänyt heidän mieliinsä. Oman työn ja toimintatapojen kehittämisen kannalta koin lasten palautteen tärkeäksi. Arviointi antoi lapsille kokemuksen siitä, että heitä kuunnellaan sekä heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan arvostetaan (Heikka & Hujala & Turja 2009: 87). Lasten antama palaute oli aluksi melko lyhyttä. Kysyessäni heiltä, millaista työpajatyöskentely oli heidän mielestään ollut, sain kuulla vastauksena ”kivaa” ja jonkun mielestä oli ollut ”tylsää”. Palaute oli kuitenkin pääasiassa positiivista. Lapset kertoivat kuvaamisen olleen hauskaa ja haluavansa tehdä sitä myöhemminkin. Rojupöhö – nukketeatterin vaikutus tuli esille erään lapsen kommentissa ”ilman lelujakin voi leikkiä”. Työpajoista ja niissä käydyistä keskusteluista oli jäänyt mieleen leluihin liittyviä asioita: ”lelun voi tehdä itse”, ”leluilla voi pelata”, ”rikkinäisen voi korjata” ja ”vaatteita voi ommella”. Kysyessäni lapsilta, onko jotain työpajoissa käsitellyistä asioista siirtynyt kotiin, muutama lapsista vastasi, että kotona on korjattu leluja ja askarreltu kierrätysmateriaaleista.

Kasvattajat työyhteisössäni kävivät tutustumassa projektin esittelyyn oma-aloitteisesti ja sekä pyynnöstäni. Osalle ei opinnäytetyöni sisältö ollut vielä tuttu, joten kerroin heille siitä pääpiirteittäin. Tavoitteeni oli kerätä muilta kasvattajilta suullista palautetta liittyen opinnäytetyöni aiheeseen ja työpajojen toteutukseen. Olin kertonut tästä tavoitteestani heille ennen projektin alkua ja sen aikana. Halusin myös selvittää samalla heidän ajatuksiaan opinnäytetyöhöni liittyvästä pedagogiikasta ja sen kehittamisestä. Kasvattajat pitivät lelu päivän pedagogiikan tarkastelua ja sen kehittämistä hyvänä aiheena. Teemojen valinnat olivat heistä onnistuneita ja toiminnalliset työpajat nähtiin hyvän tapana käsitellä aiheita lasten kanssa. Kuvatarinaa pidettiin uutena ja mielenkiintoisena kuvataidetyöskentelyn menetelmänä. Kestävän kehityksen tema ei ole ollut esillä päiväkodissamme ja sen kehittämistä pidettiin tärkeänä.

Projektiin osallistuneiden lasten vanhemmille olin kertonut projektin etenemisestä suullisesti ja kirjallisesti ryhmämme viikkokirjeissä. Ennen projektin alkua olin lähettänyt vanhemmille tiedotteen (liite 1), jossa kerroin ottavani mielelläni palautetta vastaan ja haluavani hyödyntää heidän palautettaan projektin arvioinnissa. Tiedotin vanhemmille suullisesti projektista kertovasta kuvakoosteesta päiväkodin seinällä ja heidän mahdollisuu-

destaan tutustua siihen. Vanhempien antama palaute jäi melko vähäiseksi. Saamani palaute oli positiivista. Vanhemmat pitivät teemoja tärkeinä ja projektin myötä aiheista oli keskusteltu myös kotona.

7 Pohdinta

Varhaiskasvatuksessa toteutettava kestävä kehityksen pedagogiikka opettaa lapset arvostamaan ja kohtelemaan tavaroita hyvin, kuten Marjo Hakola (Hakola 2013: 70) tutkielmassaan toteaa. Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää, voiko varhaiskasvatuksen kestävä kehityksen ja kuluttamisen pedagogiikkaa kehittää yhdistämällä teemat lelu-päivään toiminnallisilla menetelmillä. Tavoitteeni oli myös tuoda lelu-päivään pedagogista sisältöä ja innostaa muita kasvattajia tarkastelemaan varhaiskasvatuksen rakenteita ja pedagogiikkaa uudella tavalla. Halusin työlläni herättää keskustelua kestävästä kehityksestä ja kuluttamisesta omassa työyhteisössämme sekä kodeissa lasten ja vanhempien kesken. Toteutin opinnäytetyöni toiminnallisessa osuudessa päiväkotiryhmän viisivuotiaille lapsille viisi työpajaa sisältäen projektin.

Projektityöskentely ja työpajat muodostivat erilaisine sisältöineen teemoihin sopivan kokonaisuuden. Oman lelun kautta kestävä kehitys ja kuluttaminen tulivat konkreettisemmiksi ja lähemmäksi lapsia. Lelujen korjaaminen ja kierrättäminen, nukketeatterin katsominen ja taidetyöskentely sisälsivät monipuolisesti eri oppimisen osa-alueita ja toivat lelu-päivään pedagogista sisältöä. Työpajoissa rikkinäiset ja hylätyt lelut nähtiin uudessa valossa ja niistä tuli uudelleen kiinnostavia. Leluja korjattiin, laitettiin kierrätykseen ja niistä tehtiin taidetta. Lapsilta saamani palautteen perusteella taidetyöskentely osoittautui kiinnostavaksi ja se oli lasten mielestä hauskaa. Lelut innostivat tarinan kerrontaan ja kuvasarjan tekemisen leluista innosti lapsia leikinomaisuudellaan. Lasten kanssa käytyjen keskustelujen perusteella voin todeta, että projekti herätti heidät pohtimaan leluja ja omaa suhdettaan leluihin kuluttamisen näkökulmasta. Palautteen perusteella myös kodeissa aihe oli ollut esillä.

Lelupäivän kehittämisessä pidin tärkeänä lapsen osallisuuden sekä yhteisöllisyyden lisäämisen. Työpajat lisäsivät aikuisen ja lasten vuorovaikutusta, joka tuki osallisuutta. Työpajoissa toimimme yhdessä ja kaikki lapset tulivat kuulluiksi. Toimintamuoto lisäsi lasten vaikutusmahdollisuuksia. Heille annettiin mahdollisuus tehdä itsenäisiä päätöksiä toiminnan ja siihen osallistumisen suhteen. Projekti toimintamuotona tuki myös yhteisöllisyyttä. Yhteinen aihe, päämäärä ja tavoitteet saivat ”puhaltamaan yhteen hiileen.”

Projektin toteuttaminen nosti kestävä kehityksen ja kuluttamisen esille päiväkodissa pedagogisesta näkökulmasta. Projektimme lopuksi esittelimme työpajatoimintaa päiväko-

din seinälle kootussa kuvakoosteessa. Työyhteisöni muilta kasvattajilta saamani palautteen perusteella projektia pidettiin mielenkiintoisena ja onnistuneena. Kestävän kehityksen ja kuluttamisen teemojen esiin nostamista pidettiin tärkeänä. Työpajatyöskentelystä nousi esille taidepaja. Leluista tehty kuvasarja herätti kiinnostusta ja ihailua niin kasvattajien, lasten kuin myös vanhempien taholta. Vanhemmilta saatu palaute oli positiivista ja he pitivät teemoja tärkeinä. Projekti oli nostanut teemat keskustelun aiheeksi myös kotona.

Projekti osoittautui aikataulullisesti haastavaksi. Yllättävistä syistä johtuen aikataulua jouduttiin muuttamaan matkan varrella. Työpajoihin käytettävä aika väheni, mikä vaikutti varsinkin projektista kertovan kuvakoosteen tekemiseen. Teemojen käsittelyn kannalta, projekti oli liian lyhyt. Teemojen käsittelyyn ei ollut riittävästi aikaa ja käsittely jäi siksi vajavaiseksi. Pidempi projekti antaisi kaikille osapuolille enemmän ja mahdollistaisi syvemmän pohdinnan lasten ja aikuisten antaman palautteen pohjalta. Pidemmässä projektissa työpajoihin osallistuvien lasten määrää voitaisiin rajata pienemmäksi ja teemoja voitaisiin käsitellä useamman oppimisen osa-alueen näkökulmasta. Projektissamme työpajoihin osallistujat vaihtuivat. Lyhyessä projektissa osallistujien poissaolot haittasivat heidän mahdollisuuttaan vaikuttaa työpajojen sisältöön ja toimintaan.

Projektissa keskeistä oli havainnointi ja dokumentointi valokuvaamalla. Dokumentoinnilla projekti tehtiin näkyväksi. Dokumenttien avulla projektiin voidaan palata myös myöhemmin. Havainnot ja dokumentit voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja kehittämisessä niin lapsi-, ryhmä kuin myös päiväkodin näkökulmasta. Oman ammatillisen kehittymisen kannalta dokumentit toimivat tukena oman työskentelyn reflektoinnissa. Projekti osoitti kuinka suuri vaikutus lasten motivoitumiseen oli omalla heittäytymisellä ja innostumisella. Se osoitti myös, kuinka tärkeää vuorovaikutuksessa oli lasten kuuntelu ja tilan antaminen heidän omalle toiminnalleen. Opinnäytetyö kokonaisuudessaan kehitti suunnitelmallista ja tavoitteellista työskentelyä.

Projektin kuluessa annettiin lapsille aikaa vapaaseen leikkiin leluillaan, jos he eivät kokeneet toimintaa mielekkääksi, olihan kysymyksessä kuitenkin lelupäivä. Projektiin varten tuodut rikkiäiset ja hylätyt lelut saivat uuden merkityksen ja innostivat leikkiin eri ympäristössä. Lelupäivä käytänteenä on lapsille tärkeä. Usein kuitenkin lelupäivänä leikille käytettävä aika tuntuu loppuvan kesken. Kasvattajien tehtävä on tuoda leikkiin pedagogisia elementtejä ja rikastuttaa leikkiä omalla osallistumisellaan tai ohjaamalla leikkiä. Lelupäivässä korostuu tällä hetkellä tavara, eli lelu. Käsittelemieni teemojen valossa

lelupäivää tulisi kehittää niin, että huomio kiinnitetään toimintoon, eli leikkiin. Lelupäivän pedagogiikkaa voisi kehittää teemoittamalla sen ja sopimalla lasten kanssa, että päiväkotiin valitaan tuotavaksi sovitun teeman mukainen lelu. Näin mahdollistetaan uusien leikkien ja leikkiryhmien syntyminen.

Opinnäytetyössäni osoitin, että teemallisuus ja toiminta tuovat lelupäivään pedagogista sisältöä ja projekti toimintatapana tuo mahdollisuuden monipuoliseen sisältöön. Kannustan kasvattajia kehittämään lelupäivää ja tarkastelemaan muitakin toimintaan juurtuneita käytänteitä ennakkoluulottomasti ja luovasti. Kestävä kehitys ja vastuullisiksi kuluttajiksi kasvaminen ovat yhteisiä asioita kasvattajille ja tärkeitä tänä päivänä myös vanhemmille. Tarvitaan myös yhteistyötä vanhempien kanssa. Yhteiset tapahtumat päiväkodilla, kuten kirpputori tai lelujen vaihto- ja korjaustapahtuma, tukisivat päiväkodin ja kotien yhteistyötä sekä synnyttäisivät yhteisöllisyyttä.

Lähteet

Baric, Maija 2009. Nukketeatteri taidekasvatuksen ja leikin välineenä. Teoksessa: Ruokonen, Inkeri & Rusanen, Sinikka & Välimäki, Anna-Leena (toim.): Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä 36 – 39. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Hakkarainen, Pentti & Brédikyté, Milda 2013. Kehittävän leikkipedagogiikan perusteet. Majavesi: Kogni Oy.

Hakola, Marjo 2013. Lelut, leikit ja lasten kulutuspuhe. Maisterin tutkielma. Helsingin yliopisto. Taloustieteen laitos. Kuluttajaekonomia. Verkkodokumentti. Saatavana osoitteessa: <<http://bit.ly/2Byc6em>>. Luettu 27.1.2018.

Hakovirta, Mia & Rantalaiho, Minna 2012. Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Heikka, Johanna & Fonsén, Elina & Elo, Janniina & Leinonen, Jonna (toim.) 2016. Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry.

Helenius, Aili & Lummelahti, Leena 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karppinen, Seija 2009. Kädentaidot ja käsityökasvatus. Teoksessa: Ruokonen, Inkeri & Rusanen, Sinikka & Välimäki, Anna-Leena (toim.): Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä 56 – 65. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Kierrätyskeskus n.d. Kestävän elämäntavan oppitunnit 5-6 – vuotiaille. Saatavana osoitteessa:<https://www.kierratyskeskus.fi/ymparistokoulutus/lapset_nuoret_opiskelijat/5_6-vuotiaat>. Luettu 6.4.2019.

Konivuori, Heli 2008. Vihreää draamaa lelumaassa. Helsinki: Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus.

Kuka kasvattaa ketä? Lastentarhanopettaja, käytähän ammattitaitoasi myös lelupäivänä! Vieraskynä 2016. Blogipostaus 17.5.2016. Verkkojulkaisu. Saatavana osoitteessa: <<http://bit.ly/2FvWoAb>>. Luettu 4.1.2018.

Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari (toim.) 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Matilainen, Kaisa Leena 2014. Mikä lelupäivä? Lelupäiväkäytänteet päiväkodissa. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos.

Niinistö, Hanna & Ruhala, Anu (toim.) 2006. Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry.

Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: PS-kustannus.

Paju, Elina 2013. Lasten arjen ainekset. Etnografinen tutkimus. Helsinki: Tutkijaliitto.

Parikka-Nihti, Mari & Suomela Liisa 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Parikka-Nihti, Mari 2011. Pieniä puroja. Kasvua kohti kestävästä kehitystä. Helsinki. Lasten Keskus.

Roos, Pia 2017. Pedagogiikan aika. Osallisuuden polulla. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto. 23 - 24.

Roos, Piia 2015. Lasten kerrontaa päiväkotiarjesta. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö.

Ruckenstein, Minna 2013. Lapsuus ja talous. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Rusanen, Sinikka 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa: Ruokonen, Inkeri & Rusanen, Sinikka & Välimäki, Anna-Leena (toim.): Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä 48 – 54. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Rusanen, Sinikka & Kuusela, Mirva & Rintakorpi, Kati & Torkki, Kaisa 2014. Musta tuntuu punaiselta. Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Helsinki: Lasten Keskus.

Varhaiskasvatustalain 2015/580. Opetushallitus. Annettu Helsingissä 8.5.2015. Verkko-dokumentti. Saatavana osoitteessa: <<http://www.oaj.fi/cs/oaj/varhaiskasvatustalain>>. Luettu 24.2.2018.

Varhaiskasvatustalain suunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Annettu 18.10.2016. Saatavana osoitteessa: <<http://bit.ly/2odllTp>>. Luettu 17.2.2018.

Varhaiskasvatustalain suunnitelma 2018. Helsinki: Luettu 16.9.2018.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi.

Wolff, Lili-Ann 2004. Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa: Cantell, Hannele (toim.): Ympäristökasvatuksen käsikirja 18 – 29. Juva: Ps- Kustannus.

Yle 7.5.2014. Kotimaa. Itkua, raivareita ja kilpavarustelua – lasten omat lelut lietsovat kateutta päiväkodeissa. Toimittaja: Hanna Lumme. Uutinen. Saatavana osoitteessa: <<https://yle.fi/uutiset/3-7221046>>. Luettu 4.1.2018.

Ympäristökasvatus n.d. Ympäristökasvatus FEE Suomi ry. Saatavana osoitteessa: <<https://www.feesuomi.fi/ymparistokasvatus>>. Luettu 16.9.2018.

Projektitiedote lasten vanhemmille

10.2.2019

Hei vanhemmat!

Toteutamme 25.2. – 22.3. välisenä aikana ryhmämme 5 – vuotiaiden (tänä vuonna 5- tai 6 – vuotta täyttävät) kanssa **lelupäivä – projektin**, joka kestää noin neljä viikkoa. Projektin toteuttamiseksi pyydämme, että lapset tuovat kotoa **ke 27.2. mennessä** yhden lelun, joka on rikki tai se on menettänyt jostain syystä mielenkiintonsa ja jäänyt käyttämättä. Lelun tulee olla sellainen, että sitä ei tarvitse välttämättä palauttaa kotiin. Projekti toteutetaan työpajatoimintana. Työpajoissa lapset voivat, oman valintansa mukaan, korjata ja muokata leluansa, keksiä sille uuden käyttötarkoituksen tai uuden leikin tai käyttää sitä osana taidetyöskentelyä.

Projekti liittyy opinnäytetyöhöni, jota teen Metropolia ammattikorkeakoulun sosionomin tutkintoa varten. Opinnäytetyöni aihe on ”Lelupäivä tukemassa varhaiskasvatuksen kestävä kehityksen pedagogiikkaa”.

Projektin teemana on kestävä kehitys ja kuluttajakasvatus. Projektin aikana pohdimme ja työstämme teemoja lapsille läheisten ja tuttujen asioiden avulla toiminnallisina menetelmin. Toivon, että projektin myötä myös kotona syntyy lasten kanssa keskustelua projektiin liittyvistä teemoista. Otan mielelläni vastaan palautetta koko projektin ajan. Toivon, että saisimme projektin päättyessä teiltä mielipiteitä ja ajatuksia, joita voisin käyttää projektin arvioinnissa.

Projektia dokumentoidaan kuvaamalla, videoimalla, äänittämällä ja kirjaamalla ylös. Lu-palomake kuvaamiseen ja materiaalin käyttöön on liitteenä.

Projektin aikataulu:

(muutokset mahdollisia)

1. Työpaja ke 27.2. klo 9.00. Projektin aloitus: projektin ja teemojen esittely, lapset esittelevät lelunsa, lelujen tutkiminen ja jatkotoimenpiteiden suunnittelu.
2. Työpaja ke 6.3. klo 9.00. ”Korjataan ja tuunataan”: korjataan ja muokataan leluja tai kehitetään niille uusia käyttötarkoituksia.
3. Työpaja ke 13.3. klo 9.00. ”Lelutaidetta”: suunnitellaan ja toteutetaan taiteellinen tuotos leluista.
4. Työpaja ke 20.3. klo 9.00. Projektia esittelevän näyttelyn kokoaminen.
5. Teemaan liittyvä ulkopuolisen toimijan toteuttama nukketheateriesitys. Esitys ja sen ajankohta selviää myöhemmin.

Yhteistyöterveisin! Erja

KUVAUS- JA JULKAISULUPA

Käytän opinnäytetyössäni kuvia työpajatyöskentelystä sekä lasten töistä. Siteeraan opinnäytetyössäni lasten kertomuksia ja kommentteja sekä myös eri tahoilta (lapset / vanhemmat / henkilöstö) saatua palautetta. Kaikki opinnäytetyössä käyttämäni materiaali julkaistaan nimettömänä. Pysin myös käyttämään vain kuvia, joissa lapset eivät ole tunnistettavissa.

Esittelen valmiin opinnäytetyöni päiväkodissamme, joka on työelämän yhteistyökumppanini. Valmis työ tallennetaan verkkoon ammattikorkeakoulujen yhteiseen Thesius – tietokantaan.

Projektissa syntyneitä dokumentteja (valokuvat, lasten työt) laitetaan esille päiväkodin tiloihin ja niitä saatetaan käyttää myös viikkokirjeissä. Videoita ja äänitteitä ei julkaista. Ne ovat vain minun ja muiden kasvatushenkilöstöön kuuluvien käytössä.

Lastani saa kuvata ja hänestä otettuja kuvia saa julkaista:

opinnäytetyössä

päiväkodin seinällä

kasvunkansiossa

viikkokirjeessä

Lapseni tuotoksia saa julkaista yllämainituissa kanavissa.

Lastani ei saa kuvata eikä hänen tuotoksiaan saa julkaista.

Paikka ja aika

Lapsen nimi

Huoltajan allekirjoitus

ja nimenselvennys

Palautetaan ryhmään 27.2.2019 mennessä
Kiitos!